

Јавно предузеће за газдовање шумама
„Србијашуме“ са п.о. Београд
Број: 16079
Датум: 31.10.2022 год.
Почта: Београд, Булевар Михајла Пуплина 113

Јавно предузеће за газдовање шумама
„Србијашуме“

ШГ „Крагујевац“ Крагујевац
Број: 2818
Датум: 25.10.2022

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА
СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ „ОСТРОВИЦА“
за 2023. годину

КРАГУЈЕВАЦ
октобар 2022. године

Садржај

Увод.....	3
Опште карактеристике.....	3
Оцена стања животне средине.....	4
Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја.....	5
Активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања, унапређењу и развоју природних и створених вредности заштићеног добра.....	7
Финансијски план-табела.....	10

Увод

Скупштина општине Горњи Милановац донела је Одлуку о заштити Споменика природе „Острвица“ („Службени гласник Општине Горњи Милановац“, број 8/02.06.2009.године) и за управљача одредила Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд.

Послове управљања Спомеником природе „Острвица“ обавља Шумско газдинство „Крагујевац“ Крагујевац, Шумска управа Горњи Милановац.

Споменик природе стављен је под заштиту ради очувања геоморфолошких и геолошких појава и вредности сконцентрисаних на малом простору, а пре свега палеовулканског нека Острвице, изразитих димензија и наглашеног степена атрактивности и лепоте, који представља најрепрезентативнији палеовулкански нек у комплексу палеовулканског рељефа у Србији, као и очувања изворности, реткости, разноликости, целовитости и естетике овог подручја.

Управљач, сагласно члану 6. Одлуке о заштити СП „Острвица“ има обавезу израде Плана управљања СП „Острвица“ и израду Годишег програма управљања за СП „Острвица“.

Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд, Шумско газдинство „Крагујевац“ урадило је Програм управљања Спомеником природе „Острвица“ за 2023. годину у складу са:

- Одлуком о заштити Споменика природе „Острвица“ („Сл.гл.Општине Г.Милановац“ број 8/09);
- Планом управљања за СП „Острвица“ за период 2019-2028.г.
- Студијом заштите коју је урадио Завод за заштиту природе Србије 2008.г.
- Издатим Решењем Завода за заштиту природе Србије о условима заштите природе за израду Програма управљања Спомеником природе „Острвица“, бр. 022-2507/2 од 29.07.2022.г.
- Основом газдовања шумама за ГЈ „Рајац-Острвица“(2015-2024)

Опште карактеристике Споменика природе „Острвица“

Споменик природе „Острвица“ припада општини Горњи Милановац, катастарској општини Заграђе и налази се у централној Србији. Надморска висина околне благо заталасане Качерске површи је 300 - 400 m, а висина Острвице је 758 метара.

Површина Споменика природе „Острвица“ износи 13,73 ha и обухвата најужи планински простор око највишег врха Острвице. Заштитом је обухваћен простор катастарске парцеле бр. 502 у КО Заграђе, општина Горњи Милановац.

Темељни феномен Споменика природе „Островица“ је палеовулкански нек у виду маркантног купастог врха, који је део рудничког вулканског масива. Островица није класична вулканска купа већ маркантно узвишење од вулканских стена створено флувио-денудационим процесом. На овом месту током терцијара дошло је до надимања лаве и образовања нека. Отпорне вулканске стене очувале су се у облику стрмог усамљеног врха, док су околни терени били изложени спирању и одношењу материјала низ речне токове. Због свега тога Островица је заостала у рељефу као специфична морфолошка композиција, јасно издвојена, са стеновитим и назабуљеним врхом који је у великом контрасту са питомим околним пределима Шумадије.

На подручју Споменика природе „Островица“, по значају и флористичком диверзитету, издваја се станиште стена и камењара на коме опстају балканско-карпатски ендемит Рајхенбахова перуника (*Iris reichenbachii*), балкански ендемит мишјакиња (*Minuartia hirsuta subsp. falcata*) и арктички флорни елемент каменика (*Saxifraga aizoon*).

Истовремено, Островица је изузетан објекат културне баштине са остацима најнепреступачнијег и природно најбоље брањеног утврђења у средњевековној Србији, опстајући више од четири века као неми сведок преломних тренутака у српској историји и представља добар пример средњевековних утврђења, али потпуно запуштен и препуштен зубу времена.

Оцена стања животне средине заштићеног подручја

Островица има облик врло стрме купе са два неједнака зуба на врху. Врхови су међусобно одвојени преседлином широком десетак метара. Као таква она се видно истиче у рељефу околине. Постала је надимањем густих маса лаве и образовањем нека, о чему сведочи шиљати доминантни врх.

У погледу флористичког диверзитета, издваја се станиште стена и камењара, на коме опстају балканско-карпатски ендемит Рајхенбахова перуника и мишјакиња, као и арктички флорни елемент каменика. Посебан утисак оставља и присуство чуваркуће у мањим колонијама.

Островица је и изузетан објекат културне баштине са остацима средњевековног утврђења, које је штитило околне руднике сребра, бакра и олова, као и рударске насеобине.

Због присуства и изражености поменутих природних обележја, естетских вредности, културног значаја и туристичког потенцијала, Островица има својство природног добра и испуњава услове за заштиту.

Код одређивања потребе за стављање под заштиту природног добра поштовани су следећи параметри: аутентичност (изворност), реткост, разноликост, целовитост и естетска атрактивност.

Ако заштићено подручје посматрамо у целини, можемо закључити да је оно аутентично и очувано у изворном облику, са незнатним интервенцијама у смислу омогућавања лакшег приступа љубитељима природе. Геолошки садржаји су очувани у природном облику, тј.

онако како их је природа формирала и мењала. Биљни и животињски свет је углавном очуван, али је потребно стално пратити стање ове осетљиве заједнице на камењарима, тј. благовремено открити промене које би пореметиле стабилност биоценозе и на одговарајући начин реаговати. У том смислу је потребно повремено урадити мониторинг биљних и животињских врста које насељавају станиште камењара на Островици, са посебним освртом на ретке и заштићене биљне и животињске врсте.

Управљач се стара о свим аспектима заштите овог заштићеног подручја, водећи пре свега рачуна да при посетама заинтересованих лица не дође до уништавања и оштећивања стена као и уништавања биљног и животињског света и загађења животне средине разним отпадом. Управљач је спреман и да предузме мере у случају настанка акцидентних ситуација, а то се пре свега односи на могућност избијања пожара.

Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја

- Директан фактор угрожавања може да буде неконтролисана туристичка, односно излетничка посета, при чему се у мањој мери могу извршити оштећења на стенама, али се озбиљније могу оштетити специфична флора, а донекле и фауна (пре свега инсекти). Овде се од биљака пре свега мисли на Рајхенбахову перунику, мишјакињу, каменику и чуваркућу, а од фауне посебно је осетљива популација степоликог зриказца, који је највећи инсект у Европи и представља природну реткост;
- Посета овом заштићеном подручју доноси појаву остављања различитог отпада који својим присуством може нарушити естетику крајолика и директно извршити механичко и хемијско загађење станишта;
- Од привредних активности за сада се на околним падинама сезонски врше само радови у пољопривреди (кошење ливада и др.) и они не представљају опасност по заштићено подручје;
- Фактор угрожавања може представљати и урбанизација околног простора тј. изградња инфраструктуре и објеката;
- У сушним периодима године може доћи до пожара који би озбиљно могао угрозити живи свет Островице. У највећем броју случајева познато је да пожаре узрокује људску фактор (паљење остатака усева на њивама, паљење корова, логорска ватра, ложишта за припрему хране и др.);
- Прекомерно пољопривредно газдовање на околним површинама као и прекомерна сеча околних шума могу нарушити изузетне амбијенталне вредности видика са врха Островице;
- Активности на постојећим каменоломима, који се налазе у широј околини заштићеног подручја.

Дозвољене мере на простору СП „Островица“ :

Биће спровођене у складу са Законом о заштити природе (Сл.гл.РС бр.36/09,88/10,91/10 исправка и 14/16), Одлуком о заштити Споменика природе „Островица“ и Планом управљања заштићеним подручјем.

- Обележавање заштићеног подручја и његових граница.
- Постављање информативних табли, путоказа и ознака упозорења за поштовање успостављеног реда и начина понашања на заштићеном простору.
- Ограничено и контролосано коришћење простора око врха Островице у туристичке сврхе у неуређеним (природним) условима, уз Услове и сагласност Завода за заштиту природе Србије.
- Одређивање туристичких пунктова и видиковаца.
- Уређење планинарско-туристичке стазе у циљу веће безбедности посетилаца.
- Геоморфолошка, геолошка и друга истраживања на простору Споменика природе „Островица“, уз Услове заштите природе и животне средине и сагласност Завода за заштиту природе Србије.
- Изградња објеката и извођење радова, односно инфраструктурно опремање, које је у функцији презентације и заштите природног добра - уређење саобраћајница, прихватних површина (паркинга) и др.
- Очување постојеће површине под травном вегетацијом.
- Пољопривредна производња домаћинства у индивидуалном режиму.
- Задржавања постојећих траса саобраћајница и асфалтирање искључиво оних саобраћајница које ће водити до планираног паркинга.

Забрањене мере на простору СП „Островица“ су :

- Експлоатација минералних и неминералних сировина на целом заштићеном подручју и у ширем кругу непосредног видика са Островице.
- Примарна прерада и предконцентрација сировина.
- Депоновање примарних и секундарних јаловина, комуналног, индустријског и другог отпада и вишкова земље са откопа на заштићеном подручју.
- Изградња индустријских, инфраструктурних, привредних, хидротехничких и других објеката чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела и њихове околине.
- Промена намена површина, изузев промена које проистичу из програмских докумената Управљача.
- Градња стамбених, економских, помоћних објеката пољопривредних домаћинства, викенд и других објеката.
- Просецање нових саобраћајница, уколико нису утврђене важећим просторним или урбанистичким планом.
- Свака промена постојеће морфологије терена и хидролошког режима водотока.
- Сви радови којима се могу нарушити естетске и амбијенталне вредности заштићеног простора и погоршати карактеристике његове примарне вредности.

- Извођење земљаних, грађевинских и других радова којима се може оштетити, пореметити или угрозити заштићено подручје и његова околина.
- Складиштење, депоновање и бацање комуналног отпада и отпадних материјала свих врста ван места одређених за ту намену, као и нерегулисано формирање мрциништа и одлагање стајског ђубрива.
- Руковање отровним хемијским материјама, нафтним дериватима и другим опасним материјама у природи.
- Уништавање шумских комплекса, односно чиста сеча и кресање лисника.
- Сакупљање и стављање у промет врста из Наредбе о контроли промета и коришћења.
- Сакупљање и коришћење свих заштићених биљних и животињских врста.
- Као и све недозвољене радње које је управљач својим актом о унутрашњем реду предвидео.

Активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања, унапређењу и развоју природних и створених вредности у 2023 години

На основу успостављеног режима заштите II степена и на основу природних и створених одлика овог заштићеног подручја, током 2023 године биће спровођене разне активности и мере. Неке од тих активности имају стални карактер, па ће у континуитету бити настављене и наредних година.

Од општих мера заштите и развоја у континуитету ће се спроводити чување и надзор заштићеног подручја. Непосредно чување ће обављати један чувар, који ће свој посао обављати у складу са Законом о заштити природе и Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби. Такође ће у континуитету бити спровођен надзор над стањем геонаслеђа, флоре и фауне.

Управљач ће у случају дешавања акцидентних ситуација предузети посебне мере за њихово сузбијање и отклањање последица. Ово се посебно односи на могућност избијања пожара, који може озбиљно угрозити осетљиву природну равнотежу биљног и животињског света на камењарима Островице. У случају избијања пожара чувар је дужан да обавести најближу професионалну ватрогасну екипу и своје непосредне руководиоце и истовремено покуша да сам или са људима који су се ту затекли угаси пожар. Руководиоци управљача (директор ШГ „Крагујевац“, шеф ШУ Горњи Милановац, реверни инжењер, надлежни референт) предузимају мере координације у гашењу пожара, обавештавају надлежне институције (Општина, инспекција, полиција и др.) и упућују дежурну екипу за гашење пожара, која је формирана у Шумској Управи у Г. Милановцу. Зависно од развоја ситуације, руководиоци управљача заједно са руководиоцем ватрогасне службе по потреби преузимају руковођење гашењем пожара. Напомињемо да се на почетку приступне стазе (код асфалтног пута Рудник-Варнице) налази информативна табла на којој је поред осталог садржаја заступљен и визуелни знак забране ложења ватре.

Што се тиче обележавања заштићеног добра, у претходном периоду су већ израђене и постављене означна и информативна табла. У случају оштећења истих, током 2023 године

биће извршени неопходни радови на њима (замена фолије, лакирање дрвеног оквира на означној табли и др.).

Управљач је током претходних година, заједно са Општином Горњи Милановац извршио постављање челичног ужета ради лакшег успона према врху. Управљач је такође заједно са заинтересованим грађанима извршио уређење приступне стазе у подножју Островице. Управљач ће вршити контролу наведених објеката и по потреби вршити неопходно одржавање проходности стазе кошењем корова и уклањањем шибља, неопходне поправке на самој стази и др.).

Што се тиче отпада, управљач редовно врши пражњење канти и смеће односи у најближи контејнер, а такође по потреби врши чишћење отпада уколико је он бачен ван канти. Тежња је да се посетиоци едукују у том смислу да отпатке носе са собом. Оваква препорука ће бити саставни део пропагандног материјала и осталих видова презентација.

Посебно важну област представља едукација и информисање локалног становништва и свих заинтересованих о значају овог заштићеног подручја као и потреби очувања екосистема и створених вредности. Ове активности ће се спроводити у сарадњи са одговарајућим установама и организацијама Општине Г. Милановац.

Потребно је информисати локално становништво и друге власнике и кориснике непокретности у окружењу о могућностима укључивања у тржишни систем коришћења туристичких и осталих потенцијала.

По свом значају овде треба издвојити сеоски туризам, који представља битну развојну одредницу општине Горњи Милановац. Поред посете самој Островици, у туристичкој понуди постоје и остале културно – историјске знаменитости у овом крају, а оно што би се непосредно тичало локалног становништва је понуда еколошки исправне и национално препознатљиве хране и јела, понуда смештаја и др.

Сарадња са планинарским и другим организацијама и удружењима има и приоритетни и стални карактер. Планинари и остали љубитељи природе су најчешћи посетиоци Островице. Планинари су извршили прво обележавање и уређење стазе до врха Островице, по потреби су сакупљали и односили смеће, организовали успоне и др. Помоћ и сарадња се односе такође и на едукацију посетилаца у смислу заштите флоре и фауне, презентацију вредности заштићеног подручја и др. Током 2023 године ове активности са планинарима ћемо спроводити при њиховим организованим посетама заштићеном подручју.

У 2023 години планиране су промоције заштићеног подручја кроз разне видове активности, које ће бити реализоване у сарадњи са Општином Горњи Милановац, тј. са појединим њеним установама: Канцеларија за заштиту животне средине, Културни центар, Завичајни музеј, Туристичка организација. Ове активности подразумевају учешће у еколошким манифестацијама, промоције резултата мониторинга, промоције на сајмовима туризма, организоване успоне на Островицу, израду и поделу промотивног материјала и др.

Уколико буде могућности, тј. потребних финансијских средстава, Општина Горњи Милановац ће у 2023 години, преко Канцеларије за заштиту животне средине наставити мониторинг биодиверзитета заштићеног подручја, који је успешно рађен током 2021 године.

Што се тиче научно-истраживачког рада, Управљач ће пружити подршку истраживачима који поседују дозволу Министарства, односно Решење о условима Завода за заштиту природе, као и сагласност Управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата након завршетка истраживања.

ЈП „Србијашуме“ ће обезбедити средства за израду планова, чување и надзор и одржавање постојеће опреме.

За све радове на заштићеном подручју за које је предвиђено, прибавићемо мишљење Завода за заштиту природе Србије, тј. одговарајуће решење о издавању услова заштите

природе, као и услове, мишљења и сагласности од осталих надлежних органа, организација и установа.

Поред наведених мера и активности, у 2023 години ће ШГ „Крагујевац“ урадити следеће:

1. Програм управљања СП „Островица“ за 2024 годину. Рок: октобар 2023 године;
2. Извештај о остварењу Програма управљања СП „Островица“ за 2023 годину. Рок: октобар 2023 године.

Неопходна финансијска средства за реализацију планираних мера и активности на заштити и развоју Споменика природе „Островица“ износе 200.000,00 динара. Део средстава у износу од 150.000,00 динара обезбедиће ШГ „Крагујевац“. Учешће СО Горњи Милановац ће бити пре свега у домену промотивних активности, у износу од 50.000,00 динара. Уколико буде могућности, СО Горњи Милановац ће наставити са финансирањем мониторинга заштићених врста.

Финансијски план по ставкама дат је у Табели на крају овог програма.

Обрадила
дипл.инж.шум Милица Петронијевић
М. Петронијевић

Директор
дипл.инж.шум. Ненад Живковић
Н. Живковић